

Кјара Урчуоли
(Универзитет у Торину)

Изворни научни рад
УДК 821.163.41.09 Lebl Ž.
81'255.4(=131.1)
DOI 10.19090/prj.2023.54.217-232
Примљен: 25. 8. 2023.
Прихваћен: 16. 9. 2023.

КОЛАБОРАТИВНО ПРЕВОЂЕЊЕ НА ПРИМЕРУ ОДЛОМАКА РОМАНА *ЉУБИЧИЦА БЕЛА* ЖЕНИ ЛЕБЛ СА СРПСКОГ НА ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

У раду се бавимо колаборативним превођењем са српског на италијански на основу искуства учешћа у преводилачкој радионици одржаној на Универзитету у Торину током академске године 2021/2022, посвећеној превођењу дела *Љубичица бела* Жени Лебл. Чланак је подељен на четири дела: у првом делу ћемо увести тему, након тога ћемо се фокусирати на теоријски аспект колаборативног превођења и изложити неке од његових предности и недостатака. У трећем делу биће представљени дигитални алати коришћени за ову врсту превода и анализирани неки од проблема с којима су се суочили учесници радионице. У четвртном и последњем делу биће изведени закључци. Главна сврха овог чланка је да покаже потенцијал колаборативног превођења у настави и усвајању српског језика као страног.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: колаборативно превођење, *Љубичица бела*, српски језик, италијански језик.

1. Увод

Полазиште овог рада је радионица *Linguaggi teatrali contemporanei – Europa centro-orientale* (Савремени позоришни језици централно-источне Европе), коју су похађали студенти Универзитета у Торину током академске године 2021/2022. Радионица се састојала из два дела: први се односио на колаборативно превођење, предмет овог рада, а други је био посвећен изражајним и говорним техникама за драмску интерпретацију претходно преведених текстова.

У раду ће најпре бити разматран појам колаборативног превођења, заједно с његовим предностима и проблемима. Затим, пажња ће бити усмерена на практичан рад превођења током радионице и на дигиталне алате који су коришћени, а који омогућавају брже превођење јер се у кратком временском периоду упоређује више извора.

Циљ овог рада је да се прикажу могућности колаборативног превођења у учењу српског језика као страног.

2. Колаборативно превођење

Колаборативно превођење подразумева заједнички рад и сарадњу две или више особа. Постоји више врста колаборативног превођења, а како тврди Чећак-Хус (Trzeciak-Huss 2018: 389–390), неким од њих још увек није посвећено довољно пажње у традуктолошким студијама, те се управо због тога о дефиницији још увек нашироко дискутује. Учесници у процесу колаборативног превођења нису само преводиоци већ и ревизор, аутори текстова и будући читаоци. Као што Скокера тврди, превођење може бити *in praesentia* или *in absentia*, у зависности од тога да ли се ради о комуникацији у присуству или не (Scocchera 2016: 1–2). У прву групу спадају преводиоци и ревизор, који су у директном међусобном дијалогу, док другој групи припадају аутор, издавач, уредник па чак и читалац, при чему сви они не морају нужно да успоставе директан дијалог. Однос између ревизора и преводилаца не би требало да подразумева да један од учесника има већи значај од других, већ би требало да се развија кроз конструктиван дијалог узимајући у обзир и друга два поменута актера, аутора и читаоца. Наиме, у превођењу текста битно је разумети шта аутор жели да каже и поштовати његов стил изражавања. Што се тиче читаоца, важно је да преведени текст буде разумљив на циљном језику, имајући у виду језичке и културне разлике два лингвистичка система. Нешто што је разумљиво читаоцима изворног језика може бити сасвим неразумљиво читаоцима циљног језика. Еко наглашава да су из тог разлога фусноте често неопходне како би се појаснио текст који није могуће пренети на језик на који се преводи, иако та солуција представља неку врсту пораза за преводиоца (Есо 2003). Као што тврди Кавањоли (Cavagnoli 2016: 3), једна од потешкоћа с којом се преводилац

сусреће јесте смањивање просторно-временске удаљености између аутора оригиналног текста и читаоца преведеног текста, док је један од изазова колаборативног превођења управо налажење заједничког пута за смањење те удаљености и решавање проблема без конфликта. Преводиоци који учествују у колаборативном превођењу могу бити изворни говорници језика на који се преводи или полазног језика. У овом случају, преводиоци који су учествовали у радионици имали су као полазиште различите културне моделе и вредности, што је помогло у решавању различитих лингвистичких изазова као што су игре речи или жаргонски изрази.

2.1. Предности колаборативног превођења

О'Брајен (O' Brien 2011: 19) тврди да конфронтирање између преводилаца који раде на истом пројекту представља богаћење, тј. уколико је сарадња конструктивна, може да се добије бољи крајњи резултат и аутентичност преведеног текста. Наиме, ако се суочавамо са заједничким могућим преводним проблемима и размењујемо идеје, можемо брже доћи до њиховог решавања.

Павловић и Хаџиахметовић Јурида у свом чланку под насловом „Collaborative Translation: Student Translators' Perspective. Current Trends in Translation Teaching and Learning” износе мишљења студената који су учествовали у пројекту колаборативног превођења и по којима комуникативни аспект групне активности и конфронтирање које из тога проистиче, представљају предност колаборативног превођења у односу на индивидуално које се обично практикује (Pavlović – Hadžiahmetović Jurida 2019: 13–18). Сем тога, већина студената наглашава да у колаборативном превођењу, размена идеја омогућава да сваки члан буде перципиран као ресурс, а клима конструктивне интеракције која из тога проистиче омогућава да искуство колаборативног превођења буде пријатније и опуштеније него индивидуално. Наиме, за успешан исход колаборативног превођења важно је да ниједан од преводилаца не намеће свој став другима. Сем тога, сви који су укључени у превођење морају да поштују поделу задатака, а то нажалост, није увек случај.

Панцарела и Вол (Panzarella – Wall 2017) у свом чланку „*Focus sulla sensibilità linguistica: la traduzione collaborativa nella classe di lingua*” говоре

о заједничком искуству превођења које се одвијало на Универзитету Ворвик. Фокус није био на завршној верзији преведеног текста, већ на процесу превођења. Мишљења студената о искуству сарадничког превођења била су углавном позитивна јер су ово искуство видели као начин да усвоје нове перспективе и стекну нове вештине у поређењу с традиционалним часовима.

Колаборативно превођење је важно у оквиру универзитетске наставе јер се на тај начин стичу знања о коришћењу различитих алата корисних за сарадњу и онлајн превођење. Данас је више него икада раније важно познавати инструменте као што су дигитални речници, корпуси и различите платформе за састанке на даљину јер су неопходни за рад у области превођења. Наиме, током универзитетског образовања у оквиру преводилачких студија, будући преводиоци морају да науче да ревидирају текст и с дистанце јер се често догађа да учесници који раде на истом пројекту не могу да се састају уживо (Artero – Namon 2018: 4).

2.2. Недостаци колаборативног превођења

Еко (Есо 2003) тврди да се превођење неминовно заснива и на процесу преговарања и да се, на тај начин, неизбежно нешто губи, а нешто друго добија, имајући увек на уму да савршенство не постоји. То је још евидентније у контексту колаборативног превођења где није увек могуће постићи равнотежу између идеја и стилских стратегија појединих преводилаца. Дакле, постоји ризик да крајњи резултат буде дисхармоничан и неусклађен. Скокера (Scocchera 2016: 2) наводи да највише трпи преведени текст ако дијалог међу учесницима у превођењу изостане или није ефикасан. Овај недостатак дијалога евидентан је у случајевима када преведени текст показује очигледне промене стила или нагле и немотивисане промене регистра. Павловић и Хаџиахметовић Јурида, такође, износе неке од негативних ставова студената који су учествовали у колаборативном превођењу (Pavlović – Hadžiahmetović Jurida 2019: 13–18). Неки од њих су истакли да сви учесници у пројекту нису подједнако ангажовани, а већина је указала и на чињеницу да овај вид превођења изискује више времена у односу на индивидуално превођење јер што је већи број учесника, већи је и број опција које треба размотрити и одабрати.

Уосталом, књижевни превод има одређени степен субјективности, па тако реч или израз често могу бити преведени на различите начине у зависности од сензибилитета и интерпретације преводаца. Однос између две културе на неки начин личи на однос између две индивидуе, а преводац је посредник који има сопствене идеје кроз које утиче на то како порука долази до крајњег циља (Popović 2006: 20).

3. Колаборативни превод с италијанског на српски језик

У току академске године 2021/2022, на Универзитету у Торину организована је радионица *Linguaggi teatrali contemporanei – Europa centro-orientale* (Савремени позоришни језици централно-источне Европе). Први део радионице обухватао је превод дела *Љубичица бела* Жени Лебл (1927–2009) у којем ауторка износи лично искуство боравка у логору у периоду социјалистичке Југославије. Други део радионице био је усмерен на драмско читање текста као и на савладавање технике дисања, изговора, итд. Услов за учешће у радионици било је познавање српског језика на нивоу најмање Б1 (средњи виши ниво) и активно учешће на часовима, које је подразумевало и самостални ваннаставни рад. За ову врсту активности изузетно је важна улога ревизора, у овом случају професора, који указује на евентуалне грешке и проблеме у превођењу и начине њиховог превазилажења.

3.1. Коришћени алати

Захваљујући интернету и могућности складиштења података (*cloud computing*),¹ више преводаца може истовремено радити на даљину на истом пројекту, тј. учествовати у колаборативном превођењу (Trzeciak-Huss 2018: 398). Дигитални алати који су коришћени у току овог пројекта били су: *Webex meet* (платформа која омогућава виртуелне сусрете), *Google docs* (заједнички радни документ), дигитални речници *Glosbe*, *Srpska digitalna biblioteka* и *Treccani*, као и платформа за употребу језичких корпуса *Sketch Engine*.

¹ Ради се о методи покретања апликативног софтвера и складиштења повезаних података у централним рачунарским системима и омогућавање корисницима приступ путем интернета.

Дигитални речници омогућавају брзо претраживање речи и поређење различитих дефиниција, док је *Sketch Engine* користан не само за претрагу речи већ и за проверу њихове учесталости у контексту, што га често чини неопходним алатом у дидактици и усвајању језика. Претражујући термине у речнику *Glosbe*, осим превода лексике имамо увид у контекст, тј. реченице у којима се дати појам налази. *Glosbe* често нуди превод израза у различитим језичким регистрима, од колоквијалних и жаргонских до виших регистара, преведене не дословно, већ на начин који у италијанском језику може звучати природније и прилагођеније контексту. С обзиром на то да су предложени преводи ексцерпирани из различитих извора, понекад можемо наићи на грешке па је препоручљиво упоредити значење и у другим речницима и корпусима.

Слика 1. – Претрага термина *народ* у дигиталном речнику *Glosbe*

16 Jehova sada podseća svoj narod da je sagrešio i podstiče ga da se okane pogrešnih puteva: „Vratite se k njemu, od kog s’ odvgoste, sinovi Izraelovih!”	16 Geova ricorda ora ai suoi servitori che hanno peccato li incoraggia ad abbandonare le loro vie errate: “Tornate a Colui contro il quale i figli d’Israele sono andati profondamente nella loro rivolta”.
	jw2019
Baš kao što su Izrailjci sledili božanski zakon koji je rekao: „Sabraćeš narod , ljude i žene, decu... da te čuju i da se nauče”, Jehovini svedoci danas, kako stari tako i mladi, ljudi i žene, sakupljaju se i primaju istu pouku.	Come gli israeliti seguivano la legge divina che diceva: “Congrega il popolo , gli uomini e le donne e i piccoli . . . affinché ascoltino e affinché imparino”, così oggi i testimoni di Geova, sia giovani che vecchi, sia uomini che donne, si riuniscono insieme e ricevono lo stesso insegnamento.
	jw2019
Tokom narednih vekova, izraelski narod — uključujući i mnoge kraljeve — nije se obazirao na Božja upozorenja.	Nei secoli che seguirono il popolo di Israele, inclusi molti re, non tenne conto degli avvertimenti di Dio.
	jw2019
16 Kako li se samo razlikuju molitve i nadanja Božjeg naroda od onih koji podupiru „Vavilon veliki”!	16 Che contrasto fra le preghiere e le speranze del popolo di Dio e quelle dei sostenitori di “Babilonia la Grande”!
	jw2019
Sve je u redu, narode .	Va tutto bene, ok ?
	OpenSubtitles2...
Hej, narode , spremila sam crne kocke!	Ehi gente , ho fatto i brownies.
	OpenSubtitles2...
Kao „apostol poslat drugim narodima ”, Pavle je imao zadatak da objavljuje dobru vest nejevrejima (Ri 11:13).	Essendo “apostolo delle nazioni ”, Paolo ricevette l’incarico di dichiarare la buona notizia ai non ebrei (Ro 11:13).

За разлику од речника *Glosbe*, који има отворен приступ, у случају платформе *Српска дигитална библиотека* корисници морају да се региструју, а онедавно и да плате предвиђену тарифу. Речници коришћени у сврху спроведеног истраживања јесу:

- *Једнојезични речник српскога језика* с преко 307.000 одредница и преко 11.000.000 облика речи, реализован на основу *Речника Српске академије наука и уметности* и три последња тома *Речника Мајнице српске*;
- *Српско-италијански општи речник* Мирјане Косовић с око 30.000 речи.

Слика 2. Избор речника на платформи *Српска дигитална библиотека*

3.2. Основне проблематике превођења *Љубичица бела*

Анализом завршне верзије преведеног текста, као и на основу примера рада у учионици, могу се издвојити различите проблематике на нивоу ортографије, морфосинтаксе, лексике и фразеологије.

3.2.1. Ортографија

У примеру (1) примећује се да је тачка-зарез после израза *празник ми је* замењена у преводу двотачком, а наводници су присутни у оригиналном тексту и потпуно изостављени у преводу у случају израза *на шапкице, на ширање* и лексеме *банка (једну банку)* (2). Ова промена у интерпункцији извршена је како би италијански текст био течнији и стилски прилагођен правилима овог језика:

(1) *Празник ми је; обукла сам мој једини сиви-карирани костим из гвилмајској мајацина, који смо уживали као „одегало јавној мњења“.*

Era festa: indossavo il mio unico tailleur grigio a quadri del magazzino diplomatico, del quale potevamo godere in quanto “specchio dell’opinione pubblica”.

(2) *Као и сав радни народ, ми смо се бранили „на шапкице”. Обуле сам једине ципела које сам имала, црне „на ширање”, у шапину савила бележницу и оловку, у џеџ личну карпу, једну „банку” – десет динара – и пропусницу на шрибину.*

Come tutto il popolo dei lavoratori, noi ci rifornivamo con la tessera a punti. Ho infilato le uniche scarpe che avevo, nere con dei lacci, nella borsetta misi il taccuino e una penna, in tasca il documento di identità, gli unici soldi – dieci dinari – e il lasciappare per la tribuna.

3.2.2. Морфосинтакса

Један од значајнијих проблема превода који је у фокусу овог рада везан је за превођење глаголских времена. У оригиналном тексту углавном су коришћени презент и перфекат, бележи се њихово учестало смењивање унутар истог пасуса у циљу описивања догађаја који се одвијају истовремено. У преводу на италијански није увек било могуће одржати ову континуирану и, са становишта говорника циљног језика, понекад наглу промену из садашњег у прошло време.

У примеру (1) у преводу је одлучено да се уз презент користи италијанско прошло време *passato prossimo*, којим се обележава радња која се одвијала у блиској прошлости, а не *passato remoto*, којим се обележава даља прошлост, управо да би се ублажио прелаз између садашњег и прошлог времена неуобичајен за италијански језик:

(1) *Звони телефон. Чика-Сива, шоршир „Полишке”:*

– Друґарице Јованка, сиђиџе, молим вас, одмах. Чека вас једна друґарица. У Чика-Сџевином џласу осеџила сам некакву узнемиреносџ. Наџласио је оно „одмах” и џрекинуо везу.

Squilla il telefono. È zio Steva, il portinaio di “Politika”:

– *Compagna Jovanka, scenda subito, la prego. La sta aspettando una compagna. Nella voce di Čika-Steva ho percepito una certa inquietudine. Ha accentuato quel “subito”, riagganciando.*

У примеру (2) било је потребно наћи преводачко решење којим се делимично семантички мења оригинална реченица јер се и систем акцената и изговора разликује између два језика. Контекст је испитивање Жени Лебл након њеног хапшења.

(2) – *Убише, убише...*

Било ми је чак чудно шџо сам и ја изџоворила џе речи њеџовим наречјем, са акценџиом на „и”.

– *Uccisero, uccisero...*

Mi suonò quasi strano come anch'io pronunciai quelle parole con la sua parlata, con quello strano accento.

Проблем који се појавио јесте да форма глагола *убиџи* у аористу *убише* има као италијански еквивалент форму *uccisero* од глагола *uccidere*. У италијанском језику ова реч има стандардни акценат на слову *i* тако да бисмо дословним преводом учинили неразумљивим смисао реченице. Још једно могуће преводачко решење било би *con l'accento sulla e* (с акценатом на *e*), али је ипак заједнички одлучено да се приступи преводу који не би био дослован (*Зазвучало ми је необично шџо сам и ја изџоворила џе речи њеџовим наречјем, џим чудним акценџиом*).

У сваком процесу превођења, не само колаборативног, веома често је могуће више преводачких решења између којих треба одабрати најадекватније како не би дошло до измене значења онога што је аутор желео да пренесе, а да се при томе задржи ефекат који одређена реченица треба да има на циљног читаоца.

У много случајева није постојала сагласност обе учеснице о томе како превести одређене елементе реченице, али се без обзира на то на крају дошло до заједничког решења као у примеру (3):

(3) – *Моју ли га обавесџим оца га сам ухайишена?*

О, добро се сеџих, – луйи се љо челу иследник с љрсџеном. – Приђи овамо и љоџиџиџи налоџ за љреџрес сџана!

– *Posso avvisare mio padre che sono arrestata?*

Oh, che ben mi ricordi! – Si colpì la fronte l'investigatore con l'anello. – Avvicinati qua e firma il mandato di perquisizione!

На првом месту ради се о преводу пасивне реченице *сам ухайишена* за који су постојала два преводилачка решења *sono in arresto* и *sono stata arrestata*. На другом месту реченица *о, добро се сеџих* делимично је измењена и семантички прилагођена италијанском изразу (*Ah, ora che mi ricordo!* ‘*Ah, saga se ceћам*’). У овом случају рефлексивни заменица *si* у глаголу *ricordarsi* има улогу да „повећа степен учешћа субјекта у некој акцији или осећању израженим овим глаголом”.²

Још један елемент који би могао бити преведен по различитом обрасцу у односу на оригинални израз јесте *луйи се љо челу иследник с љрсџеном*. Уколико се при преводу реченице водимо доследно редом речи српске реченице, у резултату ћемо добити маркирану италијанску реченицу нестандартног типа. Важно је подвући да би у овом контексту италијанском читаоцу природније звучао стандардни ред речи италијанске реченице *l'investigatore si colpì la fronte con l'anello* (‘*Иследник се луйи љо челу љрсџеном*’).

² На сајту званичне институције за италијански језик *Accademia della Crusca* може се пронаћи више информација о употреби овог глагола: <https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza/mi-ricordo-s%C3%AC-io-mi-ricordo/8051>

3.2.3. Лексика и фразеологија

На нивоу лексике један од проблема био је везан за превођење топонима, посебно оних везаних за места депортације политичких заробљеника: Главњача, Рамски Рит, Забела, Свети Гргур и Голи Оток. Одлучено је да се прва три од наведених топонима оставе у оригиналу без икаквих адаптација, а да се Свети Гргур и Голи Оток преведу као *Isola di San Gregorio* и *Isola Nuda*, јер је за њих већ постојао италијански превод. У случају топонима Голи Оток, осим понуђеног превода, у италијанском језику често се користи и варијанта *Isola Calva*, али смо сматрали да *Isola Nuda* боље преноси идеју о голом, мрачном, мучном месту у којем су се затвореници осећали лишени својих основних људских права.

Остали проблеми на нивоу лексике који су се појавили односе се на скраћеницу УДБА и изразе *гвџломайски маџаџин*, *на џачкиџе* и *банка*, који су дијакхронички маркирани утолико што су везани за период Југославије, а које студенти српског језика често недовољно познају. УДБА је скраћеница за *Ујрава државне безбедности*, али пошто би њено навођење без објашњења било неразумљиво за италијанског читаоца, морале смо да се одлучимо између остављања скраћенице у оригиналу с напоменом у фусноти и парафразирања. Одлучиле смо се за последњу опцију, па је скраћеница преведена као *Direzione di sicurezza dello Stato*.

С друге стране, прибегле смо коришћењу фусноте за превођење израза *гвџломайски маџаџин*, који је преведен као *magazzino diplomatico*. У фусноти је додатно објашњено да се ради о месту на коме је становништво, захваљујући чланству у партији, могло набавити основне животне потрепштине.

Што се тиче израза *на џачкиџе* (1), одлучено је да се он преведе као *tessera a punti* јер смо сматрале да ће додатна лексема (*tessera* 'картица') омогућити боље разумевање израза и при том бити у духу италијанског језика:

(1) *Као и сав радни народ, ми смо се хранили на џачкиџе.*

Come tutto il popolo dei lavoratori, noi ci rifornivamo con la tessera a punti.

Што се тиче речи *банка*, њено значење нам није било довољно јасно јер су речници које смо консултовале нудили као једини преводни

еквивалент италијанску лексему *banca*. У расветљавању значења овог термина помогла нам је медијација професора уз објашњење да је у периоду у којем је радња романа смештена ова реч имала и значење новца (обично се радило о десет динара). Превођење полисемичне лексике дијасхронијски маркиране представља битан проблем за студенте, у овом случају српског језика, јер постоји опасност да се термин потпуно погрешно преведе имајући у виду друштвено-историјски контекст полазног текста:

(2) – *Дај ми, молим ње, банку...*

– *Per favore, dammi un po' di soldi...*

Термин који је представљао један од изазова за превођење јесте *банда* (3):

(3) – *Е, банго, њрво ћеш овде да оглежиш...*

Taga сам њрви њуџи чула реч „банга”, а сазнала сам и њо да сам ја ња банга. Јака реч. Какав ли ми се само банђиџизам њриџисје?

– *Hey, bandito, prima rimani qua... allora sentii per la prima volta la parola “bandito”, e scoprii anche che quel bandito ero proprio io. Che parola forte. Che Tipo di banditismo mi viene attribuito?*

Ова реч је коришћена од стране истражитеља када би се директно обраћали једној особи или групи људи. Одлучиле смо се за италијански еквивалент *bandito*, чак и у случајевима у којима би се истражитељ обраћао жени, тј. Жени Лебл. Можда би нешто боље решење било користити реч *bandito* (у мушком роду) или *bandita* (у женском роду) у директном обраћању појединачној особи, а оставити је у оригиналу када се односи на групу људи. На тај начин, не би било потребно додатно објашњење јер је реч *banda*³ већ добро позната у италијанском за означавање, на пример, групе криминалаца.

Проблематични изрази фразеолошке природе јесу термини *укаљаџи руке* и *џродужена рука*. *Укаљаџи руке* је израз који смо одлучиле да преведемо по савету професора као *sporcarsi le mani* (дословно ‘упрљати руке’) (4). Што се тиче израза *џродужена рука*, дослован превод био би *mano lunga/prolungata*, али смо сматрале да превод *mano lunga di investigatori dalla*

³ На италијанском ова реч је вишезначна. Његова различита значења могу се наћи у дигиталној верзији италијанског једнојезичног речника *Treccani*: <https://www.treccani.it/vocabolario/ricerca/banda/>

mente contorta не би био сасвим разумљив за читаоце циљног језика. Из тог разлога смо се одлучиле за следећи превод: *sottomesse ad investigatori dalla mente contorta* (дословно ‘потчињене иследницима деформисаних мозгова’)
(4):

(4) Ујркос ѿојѿисане обавезе, ујркос чињенице да су биле најшеране да буду ѿродужена рука иследника деформисаних мозгова, који за себе ѿврде да нису укањали руке, и ујркос ѿо ме шѿо целокујни ујравни ајарайи гржаве ѿврди да није знао шѿа се ѿамо дојађало...

Nonostante gli impegni sottoscritti, nonostante il fatto che fossero costrette ad essere sottomesse a investigatori dalla mente contorta che affermano di non essersi sporcati le mani, nonostante il fatto che l'intero apparato amministrativo dello Stato sostenga di non sapere cosa succedesse lì...

Последња критична ставка односи се на пример (5):

(5) Све досадашње „јрехе” смо већ ѿрочешљали, али ѿо још није било „оно ѿлавно”.

Finora abbiamo esaminato ogni “peccato”, ma ciò non era ancora il nocciolo della questione.

Сматрале смо да ће одабиром италијанског фразема *il nocciolo della questione* (‘језгро, суштина проблема’), порука ауторке била потпуно пренесена.⁴

4. Закључак

У раду је представљен пример колаборативног превођења са српског на италијански језик спроведеног на Универзитету у Торину. Проблеми у превођењу који су уочени и анализирани односили су се претежно на правописни, морфосинтактички, лексички и фразеолошки аспект. Тешкоће у превођењу су се углавном јављале због чињенице да су српски и италијански језички систем међусобно веома различити. Што се тиче граматичких и семантичких питања, улога професора који је обављао улогу ревизора показала се кључном, посебно у разјашњавању појединих термина

⁴ Информације о употреби “*nòcciolu*” и “*nocciòlu*” на италијанском језику могу се наћи на сајту https://www.treccani.it/enciclopedia/nocciolo-o-nocciolo_%28La-grammatica-italiana%29/.

карактеристичних за историјски период и друштвено-политичку ситуацију описану у делу *Љубичица бела* ауторке Жени Лебл. Такође, имајући у виду да су преводилачки стилови две студенткиње које су се нашле у улози преводилаца били различити, често је била неопходна преговарачка фаза рада како би се дошло до коначног преводилачког решења. У већини случајева успеле смо да дођемо до заједничких решења, док је у неким случајевима било потребно прихватити решење које је задовољавало само једну страну. Анализом се показује да сараднички тип превођења може делимично представљати снагу, али и слабост јер, иако је истина да су преводилачка решења два преводиоца бројнија и богатија у односу на она која се могу понудити у индивидуалном раду, чињеница је да преговарачки процес није увек једноставан и често није могуће постићи сагласност свих учесника. Често избор одређених термина, реченица и израза зависи од различитих фактора као што су: дијалекатска употреба италијанског језика, културни и језички сензибилитет и навике ка одређеном приступу синтакси и језику уопштено.

Дигитални алати су се показали кључним за успешну реализацију ове врсте превођења јер омогућавају истовремени рад на даљину и много бржу претрагу речи у контексту у односу на традиционалне речнике.

У закључку, колаборативно превођење је конструктивно искуство с аспекта образовања и формације које нас учи посредовању, разумевању и прихватању различитих идеја и ставова, сарадњи и проналажењу хармоније између различитих преводилачких стилова којима се превазилазе међусобне разлике и кроз удруживање долази до заједничких решења.

ИЗВОР

Lebl, Ženi (1990). *Ljubičica bela: vic dug dve i po godine*. Gornji Milanovac: Dečje Novine.

ЛИТЕРАТУРА

- Artero, Paol et Yannick Hamon (2018). Révisions collaboratives croisées en ligne: apprendre à réviser à plusieurs et à distance. У: *Revue internationale de pédagogie de l'enseignement supérieur*. 34/2 <<https://journals.openedition.org/ripes/1472>> 16. 8. 2022.
- Cavagnoli, Franca (2016). Intertestualità traduttiva collaborativa: traduzione e revisione del testo letterario. У: *Voci della traduzione/Voix de la traduction*, mediAzioni 21 (C. Denti, L. Quaquarelli, L. Reggiani, a cura di) <<http://mediazioni.sitlec.unibo.it>> 20. 8. 2022.
- Eco, Umberto (2003). *Dire quasi la stessa cosa*. Milano: Bompiani.
- O' Brien, Sharon (2011). Collaborative translation. У: *Handbook of translation studies*, Vol. 2 (Y. Gambier, L. van Doorslaer, a cura di). Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company: 17–20.
- Panzarella, Gioia e Wall, Georgia (2017) Focus sulla sensibilità linguistica: la traduzione collaborativa nella classe di lingua. У: *Italiano LinguaDue*, (24. 3. 2017), <<https://riviste.unimi.it/index.php/promoitals/article/view/8190>> 04. 9. 2023.
- Pavlović, Tanja and Sanel Hadžiahmetović Jurida (2019). Collaborative Translation: Student Translators' Perspective. *Current Trends in Translation Teaching and Learning E*: 6, 4–28.
- Popović, Anton (2006). *La scienza della traduzione*. Milano: Hoepli.
- Scocchera, Giovanna (2016). Dalla cacofonia all'armonia: il ruolo della revisione collaborativa nella traduzione editoriale. У: *Voci della traduzione/Voix de la traduction*, mediAzioni 21 (C. Denti, L. Quaquarelli, L. Reggiani, a cura di) <<http://mediazioni.sitlec.unibo.it>> 02. 9. 2022.
- Trzeciak-Huss, Joanna (2018). Collaborative translation. У: *The Routledge Handbook of Literary Translation* (K. Washbourne, B. Van Wyke, a cura di): Londra – NewYork: Routledge: 448–467.

ДИГИТАЛНИ РЕЧНИЦИ

Accademia della Crusca <<https://accademiadellacrusca.it/>>

Glosbe <<https://it.glosbe.com>>

Sketch Engine <<https://www.sketchengine.eu/>>
Srpska digitalna biblioteka <<http://srpskijezik.com/>>
Treccani <www.treccani.it>

Chiara Urciuoli

COLLABORATIVE TRANSLATION FROM SERBIAN TO ITALIAN LANGUAGE:
LJUBIČICA BELA ŽENI LEBL

Summary

This work analyses the usefulness of collaborative translation carried out during a workshop held at the University of Turin. First, the concept of collaborative translation is defined and the advantages and disadvantages associated with this type of translation are discussed. Then, the digital tools used are introduced and some of the translation problems encountered are presented. The main conclusion of this article is that, even if collaborative translation has some disadvantages, the resulting advantages are more important. Moreover, even some of the disadvantages it presents (for example the difficulty in finding a common point of view, the difference in translation styles etc.), it familiarises students to mediate constructively and to open their minds.

KEYWORDS: collaborative translation, *Ljubičica bela*, Serbian language, Italian language.

Кјара Урчуоли
Универзитет у Торину
Република Италија
chiara.urciuoli@edu.unito.it